

Ανωνυμοποιημένο κείμενο

C-296/24 – 1

Υπόθεση C-296/24 [Jouxy]ⁱ

Σύνοψη της αιτήσεως προδικαστικής απόφασεως κατά το άρθρο 98,
παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου

Ημερομηνία καταθέσεως:

26 Απριλίου 2024

Αιτούν δικαστήριο:

Cour de cassation (Λουξεμβούργο)

Ημερομηνία της απόφασης του αιτούντος δικαστηρίου:

25 Απριλίου 2024

Αναιρεσείοντες:

SM

PX

Αναιρεσίβλητος:

Caisse pour l'avenir des enfants

1. ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

- Ο SM είναι μεθοριακός εργαζόμενος ο οποίος εργάζεται στο Λουξεμβούργο. Κατοικεί στη Γαλλία, μαζί με τη σύζυγό του, PX, και το τέκνο αυτής. Η σύζυγος ασκεί επίσης αμειβόμενη δραστηριότητα και λαμβάνει για το τέκνο μηνιαία παροχή διατροφής ύψους 250 ευρώ, την οποία καταβάλλει ο φυσικός πατέρας του τέκνου. Το τέκνο λαμβάνει υποτροφία για ανώτατες σπουδές και μεταλυκειακές σπουδές.

ⁱ Η ονομασία που έχει δοθεί στην παρούσα υπόθεση είναι πλασματική. Δεν αντιστοιχεί στο πραγματικό όνομα κανενός διαδίκου.

- 2 Ο SM έλαβε για κάποιο χρονικό διάστημα, για το τέκνο της συζύγου του, το οικογενειακό επίδομα που καταβάλλει ο Caisse pour l'avenir des enfants (αρμόδιος οργανισμός για την καταβολή επιδομάτων τέκνων, Λουξεμβούργο), αναιρεσίβλητος.
- 3 Το ευεργέτημα του εν λόγω επιδόματος ανακλήθηκε εν συνεχεία, με αναδρομική ισχύ από την 1η Αυγούστου 2016, με την αιτιολογία ότι το τέκνο δεν μπορούσε πλέον να θεωρείται ως μέλος της οικογένειας του SM, δυνάμει των άρθρων 269 και 270 του λουξεμβουργιανού code de la sécurité sociale (κώδικα κοινωνικής ασφάλισης, στο εξής: κώδικας κοινωνικής ασφάλισης) (όπως τροποποιήθηκε).

Το ιστορικό της διαφοράς

- 4 Το Conseil arbitral de la sécurité sociale (αρμόδιο για διαφορές κοινωνικής ασφάλισης διαιτητικό δικαστήριο, Λουξεμβούργο) έκανε δεκτή την προσφυγή που ασκήθηκε ενώπιόν του και έκρινε ότι η καταβολή του οικογενειακού επιδόματος στον SM πρέπει να αποκατασταθεί.
- 5 Κατόπιν άσκησης εφέσεως, το Conseil supérieur de la Sécurité sociale (δευτεροβάθμιο δικαιοδοτικό όργανο αρμόδιο για διαφορές κοινωνικής ασφάλισης, Λουξεμβούργο) μεταρρύθμισε την πρωτόδικη απόφαση και επικύρωσε την ανάκληση του ευεργετήματος του οικογενειακού επιδόματος.
- 6 Το Cour de cassation (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο, Λουξεμβούργο) έχει επιληφθεί αιτήσεως αναιρέσεως της κατ' έφεση απόφασης.

Η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση

- 7 Ο loi du 23 juillet 2016 (νόμος της 23ης Ιουλίου 2016), ο οποίος τέθηκε σε ισχύ την 1η Αυγούστου 2016, τροποποίησε τον κώδικα κοινωνικής ασφάλισης αποκλείοντας, μεταξύ άλλων, τα τέκνα του/της συζύγου ή του/της συντρόφου από την έννοια του «μέλους της οικογένειας», όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο του 270. Με την απόφαση της 2ας Απριλίου 2020 (Caisse pour l'avenir des enfants, C-802/18 EU:C:2020:269), το Δικαστήριο έκρινε ότι «ένα οικογενειακό επίδομα που συνδέεται με την άσκηση, από μεθοριακό εργαζόμενο, μισθωτής δραστηριότητας εντός κράτους μέλους είναι κοινωνικό πλεονέκτημα» στο δίκαιο της Ένωσης (σκέψη 23) και ότι το δίκαιο της Ένωσης αντιτίθεται «σε διατάξεις κράτους μέλους βάσει των οποίων οι μεθοριακοί εργαζόμενοι δεν μπορούν να λάβουν οικογενειακό επίδομα που συνδέεται με την άσκηση, από αυτούς, μισθωτής δραστηριότητας εντός του κράτους μέλους αυτού παρά μόνο για τα δικά τους τέκνα, αποκλειομένων εκείνων του συζύγου τους με τα οποία δεν έχουν μεν σχέση ανιόντος προς κατιόντα, αλλά τα οποία συντηρούν οι ίδιοι, ενώ δικαίωμα στο εν λόγω επίδομα έχουν όλα τα τέκνα που κατοικούν εντός του εν λόγω κράτους μέλους» (σκέψη 71).
- 8 Η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση δεν δέχεται την ύπαρξη οποιασδήποτε δυσμενούς διάκρισης, δεδομένου ότι τέτοια διάκριση θα μπορούσε να υπάρξει μόνον εάν ο μεθοριακός εργαζόμενος μπορούσε να αξιώσει, δυνάμει του δικαίου της Ένωσης,

κοινωνικό πλεονέκτημα, όπως το οικογενειακό επίδομα, για το τέκνο της συζύγου του με το οποίο δεν έχει σχέση ανιόντος προς κατιόντα.

- 9 Τούτο προϋποθέτει, όμως, ότι ο μεθοριακός εργαζόμενος αποδεικνύει ότι συντηρεί το τέκνο της συζύγου του. Η απαίτηση της συγκεκριμένης απόδειξης δεν συνιστά έμμεση διάκριση σε σχέση με τους εργαζομένους που κατοικούν στο Λουξεμβούργο. Το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει ότι η ιδιότητα του συντηρούμενου μέλους της οικογένειας προκύπτει από *πραγματική κατάσταση*, «την οποία εναπόκειται στη διοίκηση και, εν ανάγκη, στον εθνικό δικαστή να εκτιμήσει, [...] χωρίς να χρειάζεται να προσδιοριστούν οι λόγοι της συμβολής αυτής ή να αποτιμηθεί το ακριβές ύψος της» (αποφάσεις της 15ης Δεκεμβρίου 2016, *Depesme κ.λπ.*, C-401/15 έως C-403/15 EU:C:2016:955, σκέψη 60, και της 2ας Απριλίου 2020, *Caisse pour l'avenir des enfants*, C-802/18 EU:C:2020:269, σκέψη 50).
- 10 Επομένως, το δικαστήριο πρέπει να εξετάσει αν ο αναιρεσείων συντηρεί το τέκνο της συζύγου του. Από τη νομολογία συνάγεται ότι η σχετική απόδειξη δεν προκύπτει αυτομάτως από την ύπαρξη κοινής εστίας, ούτε καν από τη μη καταβολή παροχής διατροφής από τον πατέρα. Το δικαστήριο της ουσίας οφείλει να ελέγξει επισταμένα τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκομίζει ο ενδιαφερόμενος.
- 11 Κατ' αρχήν, καθένας από τους φυσικούς γονείς συμβάλλει στη συντήρηση και στην εκπαίδευση των κοινών τέκνων κατ' αναλογία προς τους πόρους του, προς τους πόρους του ετέρου γονέα και προς τις ανάγκες των τέκνων και, σε περίπτωση χωρισμού των γονέων, η συμβολή στη συντήρηση και στην εκπαίδευση των τέκνων λαμβάνει τη μορφή παροχής διατροφής την οποία καταβάλλει, κατά περίπτωση, ο ένας γονέας στον άλλον. Στην υπό κρίση υπόθεση, η PX, φυσική μητέρα, ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα από την οποία αποκομίζει εισόδημα. Ο φυσικός πατέρας ασκεί επίσης επαγγελματική δραστηριότητα και καταβάλλει στη μητέρα για το τέκνο τιμαριθμοποιημένη παροχή διατροφής ύψους 250 ευρώ μηνιαίως.
- 12 Τα στοιχεία που υπέβαλε ο SM, πατριός, περιλαμβανομένων της αγοράς συσκευής τηλεόρασης για την οικογένεια, του πίνακα αποπληρωμής ενυπόθηκου δανείου, της υποτροφίας για σπουδές που καταβάλλει το CEDIES για το τέκνο και της πράξης διοικητικού προσδιορισμού φόρου εισοδήματος, μολονότι βεβαιώνουν τα έξοδα του νοικοκυριού, δεν είναι ικανά να αποδείξουν ότι ο SM συντηρεί το τέκνο, λαμβανομένων ιδίως υπόψη των αντικειμενικών στοιχείων που καταδεικνύουν ότι οι φυσικοί γονείς συντηρούν το τέκνο τους.

2. ΟΙ ΛΟΓΟΙ ΑΝΑΙΡΕΣΕΩΣ

ΠΡΩΤΟΣ ΛΟΓΟΣ ΑΝΑΙΡΕΣΕΩΣ

Πρώτο σκέλος: διασταλτική ερμηνεία

- 13 Κατά πάγια νομολογία, η ιδιότητα του μέλους της οικογένειας εργαζομένου είναι έννοια η οποία υπόκειται στην «αρχή κατά την οποία οι διατάξεις στις οποίες κατοχυρώνεται η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων, η οποία συνιστά ένα από τα θεμέλια της Ένωσης, πρέπει να ερμηνεύονται διασταλτικώς» (αποφάσεις της 15ης Δεκεμβρίου 2016, *Depesme* κ.λπ., C-401/15 έως C-403/15, EU:C:2016:955, σκέψη 58, και της 18ης Ιουνίου 1987, *Lebon*, 316/85, EU:C:1987:302, σκέψεις 21 έως 23). Εφαρμόζοντας την εν λόγω αρχή, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η «ιδιότητα του μέλους της οικογένειας μεθοριακού εργαζομένου το οποίο συντηρείται από αυτόν» δεν προϋποθέτει «δικαίωμα διατροφής», αλλά πρόκειται περί «πραγματικής κατάστασης», δεδομένου ότι η εν λόγω ιδιότητα είναι δυνατόν «επίσης να προκύπτει, εφόσον αφορά την περίπτωση τέκνου του συζύγου ή του αναγνωρισμένου συντρόφου του εν λόγω εργαζομένου, από αντικειμενικά στοιχεία, όπως η ύπαρξη κοινής εστίας μεταξύ του εν λόγω εργαζομένου και του σπουδαστή, χωρίς να είναι αναγκαίο να προσδιοριστούν οι λόγοι της συμβολής του μεθοριακού εργαζομένου στη συντήρηση του σπουδαστή ή να αποτιμηθεί το ακριβές ύψος της» (απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 2016, *Depesme* κ.λπ., C-401/15 έως C-403/15, EU:C:2016:955, σκέψεις 58 και 60).
- 14 Με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση προκρίθηκε, όμως, συσταλτική ερμηνεία της ιδιότητας του «μέλους της οικογένειας», εκτιμώντας ότι το τέκνο κατοικεί μεν στην εστία του SM και ότι ο SM συμμετέχει όντως στα «έξοδα του νοικοκυριού», πλην όμως τούτο δεν αποδεικνύει τη συμμετοχή του στη συντήρηση του τέκνου που κατοικεί στο νοικοκυριό, καθότι οι φυσικοί γονείς του συμβάλλουν επίσης (ή είναι σε θέση να συμβάλλουν) στη συντήρηση του τέκνου.
- 15 Με την απόφασή του, το δευτεροβάθμιο δικαιοδοτικό όργανο εξάρτησε την ύπαρξη της συμβολής του SM από τους «λόγους της συμβολής αυτής» (συνδεδεμένης ή μη με τη μη εκπλήρωση της υποχρέωσης των φυσικών γονέων) και από την αποτίμηση του «ύψους» της, κατά παράβαση της νομολογίας του Δικαστηρίου.
- 16 Προς αποφυγή νομικών αβεβαιοτήτων, θα πρέπει να υποβληθεί στο Δικαστήριο το ακόλουθο ερώτημα: «Πρέπει να γίνει δεκτό ότι η αρχή κατά την οποία οι διατάξεις στις οποίες κατοχυρώνεται η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων, η οποία συνιστά ένα από τα θεμέλια της Ένωσης, πρέπει να ερμηνεύονται διασταλτικώς (απόφαση *Depesme* κ.λπ., σκέψη 58) αντιτίθεται σε ερμηνεία διατάξεων κράτους μέλους υπό την έννοια ότι οι μεθοριακοί εργαζόμενοι δεν μπορούν να λαμβάνουν οικογενειακό επίδομα που συνδέεται με την άσκηση, εκ μέρους τους, μισθωτής δραστηριότητας εντός του εν λόγω κράτους μέλους για τα τέκνα των συζύγων τους, όταν τα εν λόγω τέκνα έχουν κοινή εστία με τον μεθοριακό εργαζόμενο, ο δε μεθοριακός εργαζόμενος συμμετέχει στα έξοδα του

νοικοκυριού στο οποίο ανήκει το τέκνο, με την αιτιολογία ότι οι φυσικοί γονείς του τέκνου συμμετέχουν επίσης στη συντήρησή του;»

Δεύτερο σκέλος: δυσμενής διάκριση

- 17 Με την ανωτέρω συσταλτική ερμηνεία της ιδιότητας του μέλους της οικογένειας μεθοριακού εργαζομένου, μολονότι όλα τα τέκνα που κατοικούν εντός του συγκεκριμένου κράτους μέλους έχουν δικαίωμα στο επίμαχο επίδομα, το δευτεροβάθμιο δικαιοδοτικό όργανο παραβίασε επίσης την αρχή της απαγόρευσης των άμεσων ή έμμεσων διακρίσεων.
- 18 Προς αποφυγή νομικών αβεβαιοτήτων, θα πρέπει να υποβληθεί στο Δικαστήριο το ακόλουθο ερώτημα: «2. Αντιτίθενται η αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων και η απαγόρευση των διακρίσεων που απορρέουν από το άρθρο 45, παράγραφοι 1 και 2, ΣΛΕΕ, και το άρθρο 1, στοιχείο θ', και το άρθρο 67 του κανονισμού (ΕΚ) 883/2004, σε συνδυασμό με το άρθρο 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 492/2011 και με το άρθρο 2, σημείο 2, της οδηγίας 2004/38/ΕΚ, σε ερμηνεία διατάξεων κράτους μέλους υπό την έννοια ότι οι μεθοριακοί εργαζόμενοι δεν μπορούν να λαμβάνουν οικογενειακό επίδομα που συνδέεται με την άσκηση, εκ μέρους τους, μισθωτής δραστηριότητας εντός του εν λόγω κράτους μέλους για τα τέκνα των συζύγων τους, όταν τα εν λόγω τέκνα έχουν κοινή εστία με τον εργαζόμενο, ο δε εργαζόμενος συμμετέχει στα έξοδα του νοικοκυριού στο οποίο ανήκει το τέκνο, με την αιτιολογία ότι οι φυσικοί γονείς του τέκνου συμμετέχουν επίσης στη συντήρησή του, μολονότι όλα τα τέκνα που βρίσκονται στην ίδια κατάσταση τα οποία κατοικούν εντός του εν λόγω κράτους μέλους έχουν δικαίωμα στο επίμαχο επίδομα;»

Τρίτο σκέλος: αναγκαιότητα ομοιόμορφης ερμηνείας

- 19 Όταν το Δικαστήριο αποφαινεται ότι η συμβολή εργαζομένου στη συντήρηση του τέκνου είναι «πραγματική κατάσταση», τούτο σημαίνει ότι η εν λόγω συμβολή, η οποία υπόκειται σε αρχή διασταλτικής ερμηνείας, δεν προϋποθέτει ένα «δικαίωμα» διατροφής, είναι δε αναγκαίο να γίνεται παραπομπή σε «αντικειμενικά στοιχεία» για την εκτίμηση της εν λόγω συμβολής, με σκοπό την «ομοιόμορφη εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης» στο συγκεκριμένο ζήτημα (αποφάσεις της 15ης Δεκεμβρίου 2016, Depesme κ.λπ., C-401/15 έως C-403/15 EU:C:2016:955, σκέψη 58, και της 2ας Απριλίου 2020, Caisse pour l'avenir des enfants, C-802/18 EU:C:2020:269, σκέψη 50).
- 20 Συνάγοντας, όμως, από την ανωτέρω νομολογία το συμπέρασμα ότι η συμβολή εργαζομένου στη συντήρηση του τέκνου υπόκειται σε κυρίαρχη εκτίμηση πραγματικής κατάστασης, η οποία τόσο κατά το Δικαστήριο όσο κατά το Cour de cassation (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο) επαφίεται στα δικαστήρια της ουσίας, η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση ενέχει πρόδηλη παρανόηση. Η κυρίαρχη εκτίμηση των δικαστηρίων της ουσίας είναι συνώνυμη της απουσίας ομοιόμορφης ερμηνείας και δεν συνάδει με την ομοιόμορφη ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης την οποία επιδιώκει το Δικαστήριο. Με την απόφασή του, το

δευτεροβάθμιο δικαιοδοτικό όργανο παρέβη τον κανόνα της ομοιόμορφης ερμηνείας του δικαίου της Ένωσης.

- 21 Προς αποφυγή νομικών αβεβαιοτήτων, θα πρέπει να υποβληθεί στο Δικαστήριο το ακόλουθο ερώτημα: «*Αντιβαίνει στον κανόνα ομοιόμορφης ερμηνείας του δικαίου της Ένωσης (απόφαση της 1ης Φεβρουαρίου 1972, 49-71, απόφαση της 1ης Φεβρουαρίου 1972, 50/71) η ιδιότητα μέλους της οικογένειας μεθοριακού εργαζομένου, και ειδικότερα η συμβολή του εργαζομένου στη συντήρηση του τέκνου του/της συζύγου του, που υπόκειται στον εν λόγω κανόνα ομοιόμορφης ερμηνείας (απόφαση Caisse pour l'avenir des enfants, C-802-18, σκέψη 50), να επαφίεται στην κυρίαρχη κρίση των δικαστηρίων της ουσίας με αποτέλεσμα να μη διασφαλίζεται η ομοιόμορφη εφαρμογή της έννοιας από το Cour de cassation (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο);»*

Τέταρτο σκέλος (επικουρικού χαρακτήρα): λυσιτέλεια της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

- 22 Η υποβολή των ανωτέρω προδικαστικών ερωτημάτων είναι αναγκαία, εν όψει του ενδεχομένου το Cour de cassation (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο) να απορρίψει τον πρώτο λόγο αναιρέσεως ως προς τα τρία πρώτα σκέλη του. Η παράνομη άρνηση υποβολής αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την άσκηση προσφυγής λόγω παραβάσεως και συνιστά παράβαση του άρθρου 6 ΕΣΔΑ.

ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΛΟΓΟΣ ΑΝΑΙΡΕΣΕΩΣ: ΠΑΡΑΒΑΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ (ΕΣΔΑ)

- 23 Το άρθρο 1 του δωδέκατου πρωτοκόλλου στην ΕΣΔΑ και το άρθρο 14 ΕΣΔΑ έχουν εφαρμογή στο δικαίωμα σε κοινωνικές παροχές. Προκειμένου να εκτιμήσει αν συντρέχει δυσμενής διάκριση κατά την έννοια των ως άνω διατάξεων, το ΕΔΔΑ θεωρεί τα συμπεράσματα του Δικαστηρίου ως «άκρως πειστικό προηγούμενο». Το Δικαστήριο έχει, όμως, διαπιστώσει τον χαρακτήρα δυσμενούς διάκρισης εις βάρος των μεθοριακών εργαζομένων πλειόνων λουξεμβουργιανών διατάξεων [για παράδειγμα, αποφάσεις της 20ής Ιουνίου 2013, Giersch κ.λπ. (C-20/12, EU:C:2013:411), της 14ης Δεκεμβρίου 2016, Bragança Linares Verruga κ.λπ. (C-238/15, EU:C:2016:949), και της 10ης Ιουλίου 2019, Aubriet (C-410/18, EU:C:2019:582)]. Λόγω της εφαρμογής, στην υπό κρίση υπόθεση, συσταλτικής ερμηνείας της ιδιότητας του «μέλους της οικογένειας» μεθοριακού εργαζομένου, η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση ενέχει νέα παράνομη διάκριση μεταξύ των μεθοριακών εργαζομένων και των κατοίκων ημεδαπής εργαζομένων, η οποία συνιστά έμμεση διάκριση λόγω ιθαγένειας και δεν βασίζεται σε κανέναν θεμιτό σκοπό. Με την ως άνω απόφασή του, το δευτεροβάθμιο δικαιοδοτικό όργανο παρέβη τις προμνησθείσες διατάξεις.

3. Η ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΟΥ COUR DE CASSATION (ΑΝΩΤΑΤΟΥ ΑΚΥΡΩΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ)

Επί της ερμηνείας του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης

- 24 Με την απόφαση της 2ας Απριλίου 2020, Caisse pour l'avenir des enfants (C-802/18, EU:C:2020:269), το Δικαστήριο εξάρτησε το δικαίωμα του μεθοριακού εργαζομένου να λάβει το οικογενειακό επίδομα για το τέκνο του/της συζύγου του –ή του/της καταχωρισμένου/ης συντρόφου– με το οποίο δεν έχει σχέση ανιόντος προς κατιόντα από την απόδειξη ότι πληροί την προϋπόθεση της συντήρησης του εν λόγω τέκνου.
- 25 Το Δικαστήριο χρησιμοποίησε αρχικώς την έννοια της «συντήρησης» του τέκνου αποφαινόμενο ότι ένας μεθοριακός εργαζόμενος μπορεί να λάβει ένα κρατικό επίδομα ως κοινωνικό πλεονέκτημα, ειδικότερα οικονομικά βοηθήματα για ανώτατες και μεταλυκειακές σπουδές, για το δικό του τέκνο, όταν εξακολουθεί να συντηρεί το εν λόγω τέκνο (αποφάσεις της 26ης Φεβρουαρίου 1992, Bemini, C-3/90, EU:C:1992:89, σκέψεις 25 και 29, της 8ης Ιουνίου 1999, Meeusen, C-337/97, EU:C:1999:284, σκέψη 19, της 14ης Ιουνίου 2012, Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών, C-542/09, EU:C:2012:346, σκέψη 35, και της 20ής Ιουνίου 2013, Giersch, C-20/12, EU:C:2013:411, σκέψη 39), χωρίς να ορίσει την επίμαχη έννοια με τις εν λόγω αποφάσεις.
- 26 Εν συνεχεία, στο πλαίσιο πάντοτε κοινωνικού πλεονεκτήματος συνιστάμενου σε βοήθημα για ανώτατες και μεταλυκειακές σπουδές, πλην όμως για τέκνο που δεν έχει σχέση κατιόντος προς ανιόντα με τον μεθοριακό εργαζόμενο, το Δικαστήριο διευκρίνισε την έννοια του όρου «συντήρηση» του τέκνου επισημαίνοντας, κατ' αρχάς, ότι «δεν προϋπ[οθέτει] δικαίωμα διατροφής» (απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 2016, Depesme κ.λπ., C-401/15 έως C-403/15, EU:C:2016:955, σκέψη 58), και διευκρινίζοντας, εν συνεχεία ότι «η ιδιότητα του συντηρούμενου μέλους της οικογένειας προκύπτει από πραγματική κατάσταση. Πρόκειται για μέλος της οικογένειας του οποίου τη συντήρηση εξασφαλίζει ο εργαζόμενος, χωρίς να είναι αναγκαίο να προσδιοριστούν οι λόγοι της προσφυγής σε αυτήν την οικονομική στήριξη ούτε να τεθεί το ερώτημα εάν ο ενδιαφερόμενος είναι σε θέση να καλύψει τις ανάγκες του μέσω της ασκήσεως αμειβόμενης δραστηριότητας» (σκέψεις 58 και 59). Από τα προεκτεθέντα το Δικαστήριο συμπέρανε ότι «η ιδιότητα του συντηρούμενου μέλους της οικογένειας προκύπτει από πραγματική κατάσταση η εκτίμηση της οποίας εναπόκειται στο κράτος μέλος και, εν ανάγκη, στον εθνικό δικαστή. Η ιδιότητα του μέλους της οικογένειας μεθοριακού εργαζομένου το οποίο συντηρείται από αυτόν είναι δυνατόν επίσης να προκύπτει, εφόσον αφορά την περίπτωση τέκνου του συζύγου ή του αναγνωρισμένου συντρόφου του εν λόγω εργαζομένου, από αντικειμενικά στοιχεία, όπως η ύπαρξη κοινής εστίας μεταξύ του εν λόγω εργαζομένου και του σπουδαστή, χωρίς να είναι αναγκαίο να προσδιοριστούν οι λόγοι της συμβολής του μεθοριακού εργαζομένου στη συντήρηση του σπουδαστή ή να αποτιμηθεί το ακριβές ύψος της» (σκέψη 60).

- 27 Εν συνεχεία το Δικαστήριο εφάρμοσε το κριτήριο της «συντήρησης» στο ζήτημα του αν ο μεθοριακός εργαζόμενος μπορεί να λάβει οικογενειακό επίδομα για τέκνο με το οποίο δεν έχει σχέση ανιόντος προς κατιόντα, εκτιμώντας, με το σκεπτικό της απόφασής του, ότι «με τον όρο “τέκνο μεθοριακού εργαζομένου”, το οποίο δύναται να απολαύει εμμέσως των κοινωνικών πλεονεκτημάτων που προβλέπει η διάταξη αυτή, δεν νοείται μόνον το τέκνο το οποίο συνδέεται με τον εργαζόμενο αυτόν με σχέση κατιόντος προς ανιόντα, αλλά επίσης το τέκνο του/της συζύγου ή του/της καταχωρισμένου/ης συντρόφου του ως άνω εργαζομένου, εφόσον ο εν λόγω εργαζόμενος συντηρεί το τέκνο αυτό. Κατά το Δικαστήριο, η τελευταία αυτή απαίτηση προκύπτει από πραγματική κατάσταση, την οποία εναπόκειται στη διοίκηση και, εν ανάγκη, στον εθνικό δικαστή να εκτιμήσει, βάσει αποδεικτικών στοιχείων που προσκομίζει ο ενδιαφερόμενος, χωρίς να χρειάζεται να προσδιοριστούν οι λόγοι της συμβολής αυτής ή να αποτιμηθεί το ακριβές ύψος της» (απόφαση της 2ας Απριλίου 2020, Caisse pour l'avenir des enfants, C-802/18 EU:C:2020:269, σκέψη 50). Το Δικαστήριο διευκρίνισε, συγκεκριμένα, ότι «ο φυσικός πατέρας του τέκνου δεν καταβάλλει διατροφή στη μητέρα του τελευταίου. Όπως φαίνεται, επομένως, ο FV, που είναι ο σύζυγος της μητέρας του HY, φροντίζει για τη συντήρηση του τέκνου αυτού, πράγμα το οποίο εναπόκειται ωστόσο στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει» (σκέψη 52).
- 28 Το Δικαστήριο έκρινε επίσης ότι «ο όρος “μέλος της οικογένειας” του μεθοριακού εργαζομένου, το οποίο μπορεί να απολαύει εμμέσως της ίσης μεταχειρίσεως δυνάμει του άρθρου 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 492/2011, αντιστοιχεί σε εκείνον του “μέλους της οικογένειας” κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 2, της οδηγίας 2004/38, ο οποίος περιλαμβάνει τον/τη σύζυγο ή σύντροφο με τον/την οποίο/α ο πολίτης της Ένωσης έχει συνάψει καταχωρισμένη σχέση συμβίωσης, τους απευθείας κατιόντες ηλικίας κάτω των 21 ετών ή που είναι συντηρούμενοι και τους απευθείας κατιόντες του/της συζύγου ή συντρόφου του. Το Δικαστήριο έλαβε ιδίως υπόψη, συναφώς, την αιτιολογική σκέψη 1, το άρθρο 1 και το άρθρο 2, παράγραφος 2, της οδηγίας 2014/54» (σκέψη 51).
- 29 Από τη διαπίστωση ότι η «συντήρηση» προκύπτει από πραγματική κατάσταση το Cour de cassation (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο) συνάγει ότι δεν πρόκειται για καθαρά πραγματικό ζήτημα, μη υποκείμενο στον έλεγχο του Δικαστηρίου και του Cour de cassation (Ανωτάτου Ακυρωτικού Δικαστηρίου), αλλά ότι σκοπός της φράσης είναι να υπογραμμιστεί ότι η έννοια εκτιμάται ανεξαρτήτως κάθε δικαιώματος του τέκνου σε διατροφή (βλ. απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 2016, Depesme κ.λπ., C-401/15 έως C-403/15, EU:C:2016:955, σκέψη 58).
- 30 Εν συνεχεία το Cour de cassation (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο) συνάγει από τα προεκτεθέντα ότι η έννοια της «συντήρησης», στο πλαίσιο της ρύθμισης που αφορά το ευεργέτημα των κοινωνικών πλεονεκτημάτων, συνιστά αυτοτελή έννοια του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης η οποία χρήζει ομοιόμορφης εφαρμογής και ερμηνείας.

- 31 Τέτοια ομοιόμορφη ερμηνεία δεν διασφαλίζεται, όμως, επί του παρόντος λαμβανομένων υπόψη των αμφιβολιών που γεννώνται από τα υπό εξέταση ζητήματα.
- 32 Συναφώς, το Cour de cassation (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο) διατηρεί, επομένως, αμφιβολίες σχετικά με την εμβέλεια του παραδείγματος που μνημονεύεται με την απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 2016, Depesme κ.λπ. (C-401/15 έως C-403/15, EU:C:2016:955, σκέψη 60), για τα «αντικειμενικά στοιχεία, όπως η ύπαρξη κοινής εστίας μεταξύ του εν λόγω εργαζομένου και του σπουδαστή», αφενός, όσον αφορά το αν το συγκεκριμένο στοιχείο μνημονεύεται απλώς και μόνον ως παράδειγμα ή, αντιθέτως, ως συνθήκη, οπότε τίθεται το ζήτημα του αν πρόκειται για ικανή συνθήκη ή για αναγκαία συνθήκη, και, αφετέρου, όσον αφορά το αν ο τρόπος χρηματοδότησης της κοινής εστίας έχει σημασία, υπό την έννοια ότι πρέπει να εξεταστεί αν ο μεθοριακός εργαζόμενος συμβάλλει εν μέρει ή εξ ολοκλήρου στην εν λόγω χρηματοδότηση.
- 33 Όσον αφορά τις ανάγκες του τέκνου που πρέπει να ληφθούν υπόψη και τις οποίες καλύπτει ο μεθοριακός εργαζόμενος, το Cour de cassation (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο) διατηρεί αμφιβολίες για το αν πρέπει να συνεκτιμηθούν μόνον οι ανάγκες διατροφής και οι στοιχειώδεις ανάγκες διαβίωσης του τέκνου (τροφή, ένδυση, στέγαση, εκπαίδευση κ.λπ.) ή αν πρέπει να ληφθούν υπόψη όλα τα γενικά έξοδα, περιλαμβανομένων εκείνων που παρέχουν ψυχαγωγία ή απλώς και μόνον άνεση (κινητό τηλέφωνο, εστιατόρια, άδεια οδήγησης κ.λπ.) ή ακόμη εκείνων που υποδηλώνουν πλούτο, αφθονία ή πολυτέλεια (τακτική αγορά ηλεκτρονικού εξοπλισμού, διακοπές σε μακρινές χώρες κ.λπ.) τα οποία προορίζονται να διασφαλίσουν ένα ορισμένο βιοτικό επίπεδο.
- 34 Όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο ο μεθοριακός εργαζόμενος συντηρεί το τέκνο, το Cour de cassation (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο) ζητεί να διευκρινιστεί αν η συμβολή του μεθοριακού εργαζομένου στη συντήρηση του τέκνου πρέπει να λαμβάνει τη μορφή χρηματικών καταβολών απευθείας στο τέκνο ή αν μπορεί να λαμβάνει τη μορφή εξόδων που πραγματοποιούνται για το συμφέρον του τέκνου. Στο ίδιο πλαίσιο τίθεται το ζήτημα αν το έξοδο πρέπει να πραγματοποιείται, όπως υποδηλώνεται με τις προτάσεις του εισαγγελέα, για το συγκεκριμένο, ακόμη και αποκλειστικό, συμφέρον του τέκνου ή αν λαμβάνονται υπόψη τα έξοδα που πραγματοποιούνται για το κοινό συμφέρον της οικογενειακής κοινότητας (μηνιαίες δόσεις του ενυπόθηκου δανείου, μίσθωμα, αγορά στοιχείων εξοπλισμού κοινής χρήσης κ.λπ.). Όσον αφορά επίσης τον συγκεκριμένο τρόπο συντήρησης τίθεται το ζήτημα αν τα έξοδα που ο μεθοριακός εργαζόμενος πραγματοποιεί για τη συντήρηση του τέκνου πρέπει να έχουν κάποιον τακτικό ή περιοδικό χαρακτήρα (ενυπόθηκο δάνειο, μίσθωμα, δαπάνες ηλεκτρικής ενέργειας και θέρμανσης, λογαριασμοί τηλεφώνου κ.λπ.) ή αν πρέπει να ληφθεί επίσης υπόψη η κάλυψη ειδικών δαπανών (περιστασιακές αγορές ειδών ένδυσης κ.λπ.). Τέλος, μολονότι γνωρίζει ότι το Δικαστήριο διευκρινίζει ότι, στο πλαίσιο της εκτίμησης της πραγματικής κατάστασης, δεν είναι αναγκαίο να προσδιοριστούν οι λόγοι της συμβολής του μεθοριακού εργαζομένου ή να αποτιμηθεί το ακριβές ύψος της (αποφάσεις της 15ης Δεκεμβρίου 2016, Depesme

κ.λπ., C-401/15 έως C-403/15 EU:C:2016:955, σκέψη 64, και της 2ας Απριλίου 2020, Caisse pour l'avenir des enfants, C-802/18 EU:C:2020:269, σκέψη 50), το Cour de cassation (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο) ζητεί να διευκρινιστεί αν κάθε συμβολή, όσο μικρή και αν είναι, πρέπει να ληφθεί υπόψη ή αν η συμβολή πρέπει να είναι σημαντικού ύψους, και στην περίπτωση αυτή, αν το συγκεκριμένο κριτήριο πρέπει να εκτιμηθεί σε σχέση με τις ανάγκες του τέκνου ή σε σχέση με την οικονομική κατάσταση του μεθοριακού εργαζομένου.

- 35 Η προέλευση των κεφαλαίων μπορεί επίσης να δημιουργεί προβληματισμό, δεδομένου ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις, ο μεθοριακός εργαζόμενος διατηρεί με τον/τη σύζυγο ή τον/την καταχωρισμένο/η σύντροφο, γονέα του τέκνου, κοινό τραπεζικό λογαριασμό, ο οποίος χρησιμοποιήθηκε για την πληρωμή των εξόδων που προβλήθηκαν στο πλαίσιο της ένδικης διαδικασίας προς απόδειξη της πλήρωσης της προϋπόθεσης «συντήρησης» του τέκνου, χωρίς ο μεθοριακός εργαζόμενος να τροφοδοτεί αποκλειστικά τον εν λόγω λογαριασμό και χωρίς να αποδεικνύει το μέτρο στο οποίο τροφοδοτεί τον εν λόγω λογαριασμό, οπότε τίθεται το ζήτημα αν η συμβολή στις ανάγκες του τέκνου προέρχεται από τον μεθοριακό εργαζόμενο.
- 36 Το Cour de cassation (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο) ζητεί επίσης να αποσαφηνιστεί η εμβέλεια της διευκρίνισης του Δικαστηρίου με την απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 2016, Depesme κ.λπ. (C-401/15 έως C-403/15, EU:C:2016:955, σκέψη 62), κατά την οποία «ο νομοθέτης της Ένωσης θεωρεί ότι, εν πάση περιπτώσει, τεκμαίρεται ότι τα τέκνα συντηρούνται έως την ηλικία των 21 ετών»: πρέπει να θεωρηθεί ότι ο μεθοριακός εργαζόμενος καλύπτει τις ανάγκες κάθε τέκνου ηλικίας κάτω των 21 ετών, για τον λόγο και μόνο της ηλικίας του ή σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες;
- 37 Εν συνεχεία, πρέπει να εξεταστεί το ζήτημα της συμβολής των γονέων στις ανάγκες του τέκνου. Οι γονείς υπέχουν εκ του νόμου υποχρέωση διατροφής, εν αντιθέσει προς τον μεθοριακό εργαζόμενο ο οποίος δεν υπέχει τέτοια υποχρέωση. Αντιθέτως, το κριτήριο της «συντήρησης» του τέκνου καθιστά αναγκαία μια πραγματική εκτίμηση σε σχέση με το τέκνο. Τίθεται, επομένως, το ζήτημα αν, προκειμένου να αποκλειστεί η ύπαρξη συμβολής του μεθοριακού εργαζομένου, αρκεί να διαπιστωθούν το υποστατό και το ύψος υποχρέωσης διατροφής των γονέων ή αν πρέπει, επιπροσθέτως, να διασφαλιστεί ότι η υποχρέωση διατροφής των γονέων έχει καθοριστεί σε κατάλληλο ύψος και ότι οι γονείς εκπληρώνουν όντως την υποχρέωση διατροφής που υπέχουν, ώστε να καθίσταται περιττή συμπληρωματική συμβολή εκ μέρους του μεθοριακού εργαζομένου. Ελλείψει πραγματικής καταβολής τέτοιας βοήθειας, τίθεται το ζήτημα αν πρέπει να εξακριβωθεί αν ο/η σύζυγος ή ο/η καταχωρισμένος/η σύντροφος του μεθοριακού εργαζομένου επιχείρησε, τουλάχιστον, να επισπεύσει τη λήψη μέτρων αναγκαστικής εκτέλεσης και αν, τελικώς, η συμβολή του μεθοριακού εργαζομένου καλύπτει τη μη εκπλήρωση της υποχρέωσης ενός εκ των γονέων. Όσον αφορά την εν λόγω υποχρέωση διατροφής και το αν έχει καθοριστεί σε κατάλληλο ύψος, ο καθορισμός της μέσω δικαστικής απόφασης ή με συμφωνία των γονέων μπορεί ενδεχομένως να έχει αντίκτυπο. Οι ως άνω πτυχές μπορούν να

σχετίζονται με το ανωτέρω ζήτημα των εξόδων για το τέκνο τα οποία πρέπει να ληφθούν υπόψη. Εάν λαμβάνονται υπόψη μόνον τα έξοδα διατροφής και τα στοιχειώδη έξοδα διαβίωσης, η υποχρέωση διατροφής των γονέων θα καλύπτει κατ' αρχήν τις σχετικές ανάγκες, με αποτέλεσμα να καθίσταται άνευ αντικειμένου συμπληρωματική ή επιπρόσθετη συμβολή του μεθοριακού εργαζομένου για την κάλυψη τέτοιων αναγκών.

- 38 Όσον αφορά τις σχέσεις με τον έτερο γονέα του τέκνου, τίθεται επίσης το ζήτημα αν έχει σημασία να εξεταστούν οι λεπτομέρειες της εναλλασσόμενης διαμονής του τέκνου με τους δύο γονείς του, καθόσον ένα εκτενές δικαίωμα προσωπικής επικοινωνίας και φιλοξενίας ή ο επιμερισμός του χρόνου διαμονής σε αμφοτέρους τους γονείς μπορεί, κατ' αρχήν, να έχει ως αποτέλεσμα ο έτερος γονέας να εκπληρώνει σε είδος μεγαλύτερο μέρος των υποχρεώσεων διατροφής που υπέχει και να περιορίζεται η ενδεχόμενη αναγκαιότητα κάλυψης των αναγκών του τέκνου από τον μεθοριακό εργαζόμενο.
- 39 Όλα τα ανωτέρω ζητήματα πρέπει να εξεταστούν κατ' αρχήν υπό το πρίσμα της αρχής της διασταλτικής ερμηνείας των διατάξεων που κατοχυρώνουν την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων (απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 2016, C-401/15 έως C-403/15, *Depesme* κ.λπ., EU:C:2016:955, σκέψη 58) και, επομένως, λαμβάνοντας υπόψη τα ενδεχόμενα όρια μιας τέτοιας αρχής διασταλτικής ερμηνείας.
- 40 Για τους ανωτέρω λόγους, το Cour de cassation (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο) υποβάλλει στο Δικαστήριο αίτηση προδικαστικής απόφασης.

4. ΤΑ ΠΡΟΔΙΚΑΣΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

- 41 Το Cour de cassation (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο) υποβάλλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

1 α) Πρέπει να γίνει δεκτό ότι πληρούται η προϋπόθεση της «*συντήρησης*» τέκνου, από την οποία απορρέει η ιδιότητα μέλους της οικογένειας κατά την έννοια των διατάξεων του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως διαμορφώθηκε με τη νομολογία του Δικαστηρίου στο πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων και της λήψης από μεθοριακό εργαζόμενο κοινωνικού πλεονεκτήματος που συνδέεται με την άσκηση, εκ μέρους του, μισθωτής δραστηριότητας σε κράτος μέλος, για το τέκνο του/της συζύγου ή του/της καταχωρισμένου/ης συντρόφου του, με το οποίο δεν έχει σχέση ανιόντος προς κατιόντα, ερμηνευόμενη μεμονωμένα ή σε συνδυασμό με την αρχή της διασταλτικής ερμηνείας των διατάξεων που αποσκοπούν στη διασφάλιση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, και ότι, επομένως, γεννάται δικαίωμα λήψης του κοινωνικού πλεονεκτήματος,

- εκ μόνου του λόγου του γάμου ή της καταχωρισμένης σχέσης συμβίωσης μεταξύ του μεθοριακού εργαζομένου και ενός γονέα του τέκνου

- εκ μόνου του λόγου της συμβίωσης του μεθοριακού εργαζομένου και του τέκνου σε κοινή εστία ή κατοικία
- εκ μόνου του λόγου της πραγματοποίησης από τον μεθοριακό εργαζόμενο γενικού εξόδου προς όφελος του τέκνου, μολονότι το εν λόγω έξοδο
  - ο καλύπτει ανάγκες πέραν των στοιχειωδών αναγκών ή των αναγκών διατροφής
  - ο πραγματοποιείται προς τρίτο και ωφελεί το τέκνο μόνον εμμέσως
  - ο δεν πραγματοποιείται για το αποκλειστικό ή συγκεκριμένο συμφέρον του τέκνου, αλλά ωφελεί το σύνολο του νοικοκυριού
  - ο έχει μόνον περιστασιακό χαρακτήρα
  - ο είναι χαμηλότερο από εκείνο που πραγματοποιούν οι γονείς
  - ο είναι αμελητέο λαμβανομένων υπόψη των αναγκών του τέκνου
- εκ μόνου του λόγου ότι τα έξοδα πραγματοποιούνται από κοινό λογαριασμό του μεθοριακού εργαζομένου και του/της συζύγου ή του/της καταχωρισμένου/ης συντρόφου του, γονέα του τέκνου, ανεξαρτήτως της προέλευσης των κεφαλαίων του λογαριασμού
- εκ μόνου του λόγου ότι το τέκνο είναι ηλικίας κάτω των 21 ετών;

1 β) Σε περίπτωση αρνητικής απάντησης στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, πρέπει να γίνει δεκτό ότι πληρούται η προϋπόθεση της «συντήρησης» και ότι, επομένως, γεννάται δικαίωμα λήψης του κοινωνικού πλεονεκτήματος, όταν συντρέχουν δύο ή πλείονες από τις ως άνω περιστάσεις;

2) Πρέπει να γίνει δεκτό ότι δεν πληρούται η προϋπόθεση της «συντήρησης» τέκνου, από την οποία απορρέει η ιδιότητα μέλους της οικογένειας κατά την έννοια των διατάξεων του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως διαμορφώθηκε με τη νομολογία του Δικαστηρίου στο πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων και της λήψης από μεθοριακό εργαζόμενο κοινωνικού πλεονεκτήματος που συνδέεται με την άσκηση, εκ μέρους του, μισθωτής δραστηριότητας σε κράτος μέλος, για το τέκνο του/της συζύγου ή του/της καταχωρισμένου/ης συντρόφου του, με το οποίο δεν έχει σχέση ανιόντος προς κατιόντα, ερμηνευόμενα ή σε συνδυασμό με την αρχή της διασταλτικής ερμηνείας των διατάξεων που αποσκοπούν στη διασφάλιση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, και ότι, επομένως, αποκλείεται το δικαίωμα λήψης του κοινωνικού πλεονεκτήματος,

- εκ μόνου του λόγου της ύπαρξης υποχρέωσης διατροφής των γονέων του τέκνου, ανεξαρτήτως
  - ο του αν η υποχρέωση διατροφής έχει καθοριστεί δικαστικώς ή συμβατικώς
  - ο του ύψους στο οποίο έχει καθοριστεί η υποχρέωση διατροφής
  - ο του αν ο οφειλέτης καταβάλλει όντως την οφειλόμενη διατροφή
  - ο του αν η συμβολή του μεθοριακού εργαζομένου καλύπτει τη μη εκπλήρωση της υποχρέωσης ενός εκ των γονέων του τέκνου
- εκ μόνου του λόγου ότι το τέκνο διαμένει περιοδικά με τον έτερο γονέα, στο πλαίσιο της άσκησης δικαιώματος προσωπικής επικοινωνίας και φιλοξενίας ή εναλλασσόμενης διαμονής ή άλλης ρύθμισης;

ΕΓΓΡΑΦΟ ΕΡΓΑΝΙΔΙΟ